

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Powstawanie społeczeństwa obywatelskiego w Chinach: wkład społeczeństwa obywatelskiego w Rok Dialogu Międzykulturowego UE-Chiny oraz jego trwałe oddziaływanie”

(2013/C 44/10)

Sprawozdawca: **Anne-Marie SIGMUND**

Dnia 16 września 2010 r. Prezydium Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego podjęło decyzję o sporządzeniu opinii w sprawie:

„Powstawanie społeczeństwa obywatelskiego w Chinach: wkład społeczeństwa obywatelskiego w Rok Dialogu Międzykulturowego UE – Chiny oraz jego trwałe oddziaływanie”.

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 20 listopada 2012 r. Sprawozdawcą była Anne-Marie SIGMUND.

Na 485. sesji plenarnej w dniach 12–13 grudnia 2012 r. (posiedzenie z 13 grudnia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 68 do 1 – 5 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Zalecenia

1.1 Komitet wzywa Komisję do włączenia go w bieżące prace różnych grup roboczych utworzonych w ramach trzeciego filaru, tj. kontaktów międzyludzkich. Jako instytucjonalna platforma dialogu obywatelskiego we Wspólnocie Komitet posiada już szeroko zakrojoną wiedzę i doświadczenie, które mogłyby wykorzystać w budowaniu dialogu z Chinami. Komitet już w 1999 r. stwierdził, że „kultura wyznacza zakres działania społeczeństwa obywatelskiego⁽¹⁾” i dlatego postrzega kulturę za przekrojowy temat dalszych definicji. Dzięki temu podejściu ma doskonałe warunki, by w ramach przysługujących mu uprawnień towarzyszyć miękkiej polityce i dyplomacji międzykulturowej partnerów z UE i Chin oraz wspierać te procesy.

1.2 Inicjatywy w zakresie kontaktów międzyludzkich należy pogłębić przede wszystkim na najniższym szczeblu poprzez intensyfikację wymian studentów, ewentualne programy dla praktykantów oraz partnerstwa miast i gmin.

1.3 Należy zwrócić uwagę na rozwijanie turystyki kulturalnej. Doświadczenie pokazuje, że jest ona nie tylko ważna dla gospodarki, ale również trwale przyczynia się do lepszego wzajemnego zrozumienia.

1.4 Należy wymagać przestrzegania międzynarodowych standardów w zakresie praw człowieka oraz demokratycznych i podstawowych wolności, które są ważnym warunkiem wstępnym ekspresji i wymiany kulturalnej oraz różnorodności kulturalnej.

1.5 Do wspólnych działań należy włączyć wychowanie i edukację (w tym kształcenie dorosłych), gdyż w tej dziedzinie dialog międzykulturowy otwiera różnorodne możliwości, począwszy od opanowania języka aż po kształcenie postaw

konsumenckich, budowanie świadomości na temat kwestii ekologicznych itp.

1.6 W celu trwałego kształtowania świadomości Komitet proponuje, by co roku organizować „Dzień spotkania UE i Chin”, któremu towarzyszyłyby imprezy kulturalne po obydwu stronach.

1.7 Wymiana sprawdzonych rozwiązań powinna odbywać się w jak największej liczbie dziedzin. Udział mogłyby w niej brać nie tylko ważne podmioty społeczno-gospodarcze, jak np. partnerzy społeczni, oraz podmioty zajmujące się prawami człowieka, zarówno reprezentujące stronę rządową, jak i opozycję, ale też różne instytucje edukacyjne i wychowawcze oraz eksperci zajmujący się konkretnymi tematami, np. konsumentami, ochroną środowiska, systemem penitencjarnym itp.

1.8 W każdym razie należy lepiej powiązać ze sobą wdrażane już inicjatywy i usprawnić wymianę informacji między wszystkimi podmiotami, gdyż obecnie szereg inicjatyw realizuje się w mniej lub bardziej nieskoordynowany sposób, co prowadzi do utraty cennych synergii (zob. np. dialog kulturowy EUNIC – Chiny).

1.9 Trzeba wzmocnić współpracę mediów (telewizja, media drukowane) oraz wspólne kształcenie i szkolenie dziennikarzy, co ułatwi dotarcie do szerszych warstw społeczeństwa⁽²⁾.

1.10 Komitet na mocy art. 167 ust 3 TFUE sprawdzi, jakie dodatkowe i trwałe inicjatywy mogłyby podjąć w ramach prowadzonej już obecnie współpracy z Chinami, i jest gotów służyć innym podmiotom jako platforma wymiany informacji i opinii.

⁽¹⁾ Zob. przypis 3.

⁽²⁾ Zob. przykład współpracy chińskiej i austriackiej radiostacji: CRI (China Radio International) i ORF (Österreichischer Rundfunk)/Alpha Bayern, przygotowujących regularnie wspólne audycje.

2. Kontekst

2.1 Od europejskiej agendy kultury z 2007 r. w strategicznych ramach działań zewnętrznych UE coraz częściej szczególne miejsce przypada właśnie kulturze.

Ta miękka polityka jest konsekwentnie kontynuowana i realizowana w kontekście Roku Dialogu Międzykulturowego UE-Chiny i w strukturach zaplanowanych w kontekście polityki międzykulturowej UE.

Jednocześnie prezydent Hu Jintao na 17. kongresie Komunistycznej Partii Chin przyjął to europejskie podejście. Stwierdził on wówczas, że Chiny powinny inwestować więcej w swe miękkie zasoby.

2.2 Wspólne oświadczenie UE i Chin na temat kultury z 22 października 2007 r. stało się początkiem ściślejszej współpracy i intensywniejszego dialogu w dziedzinie kultury oraz wymiany politycznej w zakresie kształcenia ogólnego i szkolenia zawodowego, w tym wielojęzyczności.

2.3 W maju 2011 r. przedstawiciele wysokiego szczebla UE i Chin postanowili poszerzyć tę współpracę poprzez utworzenie trzeciego filaru w ramach strategicznego partnerstwa między obydwoma stronami, tj. poprzez europejsko-chiński międzyludzki dialog wysokiego szczebla (people-to-people-dialogue). Trzeci filar został sformalizowany na szczycie UE – Chiny w dniach 14–15 lutego 2012 r.

2.4 W tym kontekście należy też postrzegać Rok Dialogu Międzykulturowego UE – Chiny 2012, ogłoszony przez przedstawicieli obydwu stron na szczycie UE – Chiny w 2010 r. i oficjalnie otwarty w Brukseli 1 lutego 2012 r.

2.5 Koncepcja tego Roku obejmuje nie tylko ożywienie stosunków kulturalnych, lecz również krzewienie dialogu politycznego i obywatelskiego, aby zapewnić pozytywne i długotrwałe relacje między UE a Chinami⁽³⁾. Oczekuje się, że dzięki

⁽³⁾ „Główne cele Roku to:

- promowanie i wzmocnienie dialogu międzykulturowego i wzajemnego zrozumienia między UE a Chinami poprzez kontakty międzyludzkie;
- ustanowienie trwałego dialogu politycznego na tematy będące przedmiotem wspólnego zainteresowania;
- wniesienie wkładu w konsolidację strategicznego partnerstwa UE – Chiny”.

połączeniu sił i ukazaniu synergii Rok Dialogu Międzykulturowego UE – Chiny pobudzi dialog obywatelski między obydwoma stronami i przyniesie trwałe rezultaty.

3. Wprowadzenie

3.1 Niniejsza opinia bazuje na opinii CESE 413/2006 (sprawozdawca: Sukhdev SHARMA) oraz wynikach badania zamówionego przez Komitet⁽⁴⁾ przedstawiającego kompleksową i aktualną ocenę społeczeństwa obywatelskiego w Chinach.

3.2 Informacje zaczerpnięte z badania zostały przedstawione w opinii na tle zmian historycznych oraz w kontekście Roku Dialogu Międzykulturowego UE – Chiny 2012 i związanych z nim zadań i możliwości.

3.3 Szczególnie ważne z punktu widzenia Komitetu wydaje się sformułowane przez Komisję w ramach Roku Dialogu Międzykulturowego oczekiwanie, iż Rok ten wniesie wkład w dialog obywatelski między UE a Chinami. Komitet, jako zinstytucjonalizowana platforma dialogu obywatelskiego we Wspólnocie, wyraża gotowość odgrywania tej samej roli w stosunkach UE-Chiny.

3.4 Komitet już od 1999 r. opowiada się za szerszym pojmowaniem kultury, które uwzględniałoby nie tylko sztukę i dziedzictwo kulturowe, lecz także wychowanie, kształcenie i naukę. Stwierdził ponadto, iż polityczny rozwój społeczeństwa obywatelskiego również stanowi proces kulturowy⁽⁵⁾ i wpływa na codzienne życie obywateli.

3.5 Zdaniem EKES-u mobilność osób jest niezbędnym elementem wymiany kulturowej między narodami. W związku z tym wzywa on do usunięcia wszelkich przeszkód ograniczających swobodę przemieszczania się.

3.6 W jednej ze swoich opinii⁽⁶⁾ EKES zajął stanowisko na temat Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego (2008) i wyraźnie poparł twierdzenie Komisji, iż wpływ różnego rodzaju dziedzictwa kulturowego ma istotne znaczenie dla naszego stylu życia. Wpływ ten jest ważny w obszarze wspólnotowym i należy o nim pamiętać; jednakże w ramach dialogu międzykulturowego UE-Chiny nabiera zgoła szczególnego znaczenia.

⁽⁴⁾ Baocheng Liu, University of International Business and Economics, Pekin: „Report on Civil Society”, maj 2011 r.

⁽⁵⁾ Zob. opinia EKES-u „Rola i wkład zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w integrację europejską”, Dz.U. C 329 z 17.11.1999, s. 30.

⁽⁶⁾ Zob. opinia EKES-u „Europejski Rok Dialogu Międzykulturowego (2008)”, Dz.U. C 185 z 8.8.2006, s. 42.

3.7 W dziedzinie europejskiej historii prawa oraz filozofii prawa już Monteskiusz⁽⁷⁾ wskazał w 1748 r. nie tylko na rozdział władz stanowiący podstawę wszystkich systemów demokratycznych, lecz również na związek między porządkiem prawnym i naturalnymi warunkami (geografią, klimatem) danego kraju a rozwojem gospodarczym, społecznym i kulturowym narodu.

3.8 Mając na uwadze definicję Komitetu, zgodnie z którą kultura to wyznawanie wspólnych wartości, niezbędne staje się – w ramach tego jakże ważnego Roku Dialogu Międzykulturowego UE – Chiny – nawiązanie bądź pogłębienie dialogu o tych wartościach, które decydują o politycznej działalności UE⁽⁸⁾. Stanowi to nie tylko palącą konieczność polityczną, lecz również obowiązującą podstawę prawną w art. 21 Traktatu UE⁽⁹⁾.

3.9 W tytule XIII (Kultura) TFUE, w art. 167 ust. 3 mowa jest o tym, że „Unia i Państwa Członkowskie sprzyjają współpracy z państwami trzecimi oraz z organizacjami międzynarodowymi właściwymi w dziedzinie kultury, zwłaszcza z Radą Europy”. Ponieważ według zgodnego przekonania termin „Unia” obejmuje nie tylko instytucje europejskie, lecz również organy doradcze (w obrębie przysługujących im kompetencji), Komitet, powołując się na prawo pierwotne, może w ramach swojej działalności przygotowywać odpowiednie inicjatywy.

3.10 Ważnym dokumentem referencyjnym dla Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego UE – Chiny 2012 jest również rezolucja Parlamentu Europejskiego z 12 maja 2011 r.⁽¹⁰⁾, w której Parlament wskazał na istotną rolę społeczeństwa obywatelskiego w tej współpracy i podkreślił, że „wolności demokratyczne i podstawowe, takie jak wolność wypowiedzi, wolność prasy, wolność od niedostatku, wolność od strachu, wolność od nietolerancji, nienawiści i wolny dostęp do informacji drukowanej i cyfrowej, jak również przywilej łączenia się w trybie on-line i off-line, to warunki wstępne ekspresji kulturalnej, wymiany kulturalnej i różnorodności kulturalnej”.

3.11 Opierając się na tych przesłankach, Komitet jest przekonany, że dialog międzykulturowy UE – Chiny stanowi wartościowy instrument, który jako podstawa współpracy w

dziedzinie gospodarczej, społecznej lub prawnej bądź politycznej może przyczynić się do wzmocnienia wzajemnego zrozumienia, a tym samym zaufania. Współpraca ta utrwali również wszystkie pozostałe dokonania. Niemniej w tym celu konieczne będzie stworzenie zarówno po stronie europejskiej, jak i chińskiej, niezbędnych i skoordynowanych struktur, a także opracowanie i wdrożenie konkretnych projektów.

4. Uwagi ogólne

4.1 Obywatele a państwo w Chinach

4.1.1 W tradycji chińskiej, zwłaszcza w konfucjanizmie, jednostka ma inną wartość niż w tradycji europejskiej. Ponad dwa tysiące lat w społeczeństwie chińskim panuje zasada podległości jednostki kolektywowi (wcześniej rodzinie i klanom, obecnie partii i państwu). Europejska koncepcja państwa z konieczności różni się od chińskiej, zważywszy na trwające kilka stuleci wyłanianie się konkurencyjnych państw. W Chinach wyobrażenie „tian xia” („wszystko pod niebem”) rozmyło zewnętrzne granice państwowości, zanim mocarstwa kolonialne zapoznały chińskie (wówczas mandżurskie) państwo z paradygmatem granic narodowych. Historyczny rozwój struktury politycznej Chin uwzględnił wprawdzie międzynarodowe zmiany na przełomie XX i XXI wieku, lecz wewnętrzna reorganizacja znajduje się dopiero w stadium początkowym. Dominująca władza Komunistycznej Partii Chin nad jednostką wynika z tego, że partia ta postrzega jednostkę jako niewystarczającą „oświeconą”, by można jej przekazać odpowiedzialność za siebie samą. Tego rodzaju relacje mają zapobiec postępowi demokratycznemu. Dzięki wkroczeniu Chin do wspólnoty międzynarodowej (po okresie narzuconej sobie izolacji w latach 60.), wraz z wielorakimi powiązaniem na płaszczyźnie międzynarodowej i dwustronnej coraz bardziej możliwe stały się kontakty międzyludzkie, co podważa wspomniany pogląd.

4.2 Prawa jednostek w Chinach

4.2.1 W Unii ewolucja w kierunku nowoczesnego państwa opiekuńczego przyniosła ze sobą „obywatelstwo społeczne”, które kładzie nacisk na prawa indywidualne, a zarazem gwarantuje prawa zbiorowe. Trzeba więc stale mieć na uwadze, że oba obszary kulturowe „Chiny” i „Europa” (we wszystkich charakterystycznych dla nich przejawach) wykazują, z historycznej perspektywy, spore różnice szczególnie odnośnie do stosunku między jednostką a społeczeństwem. Nie oznacza to oczywiście, że należy tolerować łamanie praw człowieka, gdyż jest ono w każdym przypadku niedopuszczalne. Należy jednak wzmocnić podstawy aktywnego dialogu, który umożliwi postępowanie w sposób pragmatyczny, także dzięki przykładom sprawdzonych rozwiązań.

4.2.2 Zarówno w Unii, jak i w Chinach mamy do czynienia ze wspomnianym już wpływem dziedzictwa kulturowego na współczesne życie, podobnie jak z zarysowanym przez Monteskiusza związkiem między geografią, gospodarką, społeczeństwem, historycznym rozwojem struktur politycznych oraz aktualnym stanem prawnym i praktycznym zastosowaniem prawa.

⁽⁷⁾ Karol Ludwik Monteskiusz: „O duchu praw”.

⁽⁸⁾ Art. 2 Traktatu EWG: „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”.

⁽⁹⁾ Art. 21 ust. 1: „Działania Unii na arenie międzynarodowej oparte są na zasadach, które leżą u podstaw jej utworzenia, rozwoju i rozszerzenia oraz które zamierza wspierać na świecie: demokracji, państwa prawnego, powszechności i niepodzielności praw człowieka i podstawowych wolności, poszanowania godności ludzkiej, zasad równości i solidarności oraz poszanowania zasad Karty Narodów Zjednoczonych oraz prawa międzynarodowego”.

⁽¹⁰⁾ A7-0112/2011: „Kulturalne aspekty działań zewnętrznych UE”.

4.2.3 Jako aktywny członek ONZ i jej organizacji (w tym MOP), a zwłaszcza jako stały członek Rady Bezpieczeństwa Chin są odpowiedzialne za realizację ducha i litery wartości reprezentowanych przez Narody Zjednoczone. Oznacza to także przyjęcie wszystkich decyzji ONZ dotyczących praw człowieka (Karta Narodów Zjednoczonych).

Niemniej w rzeczywistości Chin dalekie są od wdrożenia tych wartości, szczególnie w zakresie praw socjalnych i obywatelskich oraz konsumenckich i pracowniczych. Regularnie dochodzi do naruszenia umów i standardów międzynarodowych⁽¹¹⁾, również w dziedzinie ochrony środowiska.

4.2.4 Karta praw człowieka ONZ przewiduje⁽¹²⁾, że jednostce przysługują ochrona w każdych okolicznościach. Wyraźnie widać tu rozbieżność w stosunku do tradycyjnego modelu społeczeństwa chińskiego, gdyż wymagana przez rząd jedność i stabilność – zgodnie z tamtejszą koncepcją harmonijnego społeczeństwa – stanowi podstawę i warunek przestrzegania praw człowieka. Łamanie praw człowieka, zasługującego w każdym wypadku na potępienie, nie można usprawiedliwiać różnicami kulturowymi.

Duże zmiany, które niesie ze sobą modernizacja w Chinach, obejmują oczywiście także stosunki między społeczeństwem a jednostką. Niemniej proces ten dopiero się zaczyna i nie da się przewidzieć jego przebiegu.

4.2.5 Zgodnie z art. 21 Traktatu UE instytucje i publiczne organy Unii, w tym również Komitet, są zobowiązane promować na całym świecie obowiązujące w Unii wartości i podstawowe zasady, w tym niepodzielność praw człowieka oraz podstawowe swobody. W razie potrzeby, jeśli wartości i zasady nie są przestrzegane lub zostały naruszone, instytucje Unii mogą zająć oficjalne stanowisko bądź nawet podjąć kroki polityczne. Obejmuje to również stosunki UE z Chinami.

Dla Komitetu jednym z największych wyzwań Roku będzie nawiązanie dialogu na temat wartości, by właśnie w dziedzinie praw człowieka opracować sprawdzone rozwiązania umożliwiające poczynienie postępu.

W przyszłych pracach trzeba uwzględnić doświadczenia zebrane przez Komitet podczas okrągłego stołu UE – Chiny

⁽¹¹⁾ Zob. opinia EKES-u w Dz.U. C 110 z 9.5.2006, s. 68, punkt.2.2.6. i nast.

⁽¹²⁾ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, rezolucja 217(III) z 10 grudnia 1948 r.

oraz w ramach organizowania na całym świecie rad społeczno-gospodarczych AICESIS.

4.2.6 Celem każdego dialogu jest zlikwidowanie uprzedzeń, poznanie i tym samym zrozumienie różnych poglądów i działań oraz opracowanie konkretnych rozwiązań.

Przyznanie przez obie strony, iż godność ludzka, na której opierają się prawa człowieka, zasadniczo określa każdy porządek polityczny, z pewnością pozwoli odnaleźć w ramach dialogu międzykulturowego mechanizmy umożliwiające prowadzenie konstruktywnej dyskusji o prawach człowieka. Jednocześnie Unia nie pozbawiłaby się prawa do protestowania przeciw niedopuszczalnemu z jej punktu widzenia naruszeniu prawa.

4.3 Obecna sytuacja i znaczenie społeczeństwa obywatelskiego w Chinach

4.3.1 Zasadniczym wyzwaniem dla Chin w przyszłości będzie prawdopodobnie gromadzenie bogactwa przez osoby prywatne przy jednoczesnym powszechnym ubóstwie. Przepaść między zarobkami i dobytkiem garstki najbogatszych i rzeszy ubogich będzie się nadal poszerzać. Problem ten zaostrzą jeszcze zmiany demograficzne, co trwale wpłynie na funkcjonowanie społeczeństwa.

4.3.2 Z uwagi na sposób powstawania oraz w ramach istniejących struktur politycznych organizacje społeczeństwa obywatelskiego w Chinach nie są w stanie działać na takich samych zasadach, jak ich wspólnotowe odpowiedniki. Nawet jeśli niektóre z nich posiadają de facto pewien zakres autonomii, podlegają i tak szeroko zakrojonej kontroli biurokratycznej. W najlepszym wypadku dysponują „zależną autonomią”⁽¹³⁾, co oznacza, że praw organizacji lub podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w Chinach nie da się porównać z sytuacją w Unii Europejskiej ani – ogólnie mówiąc – w krajach demokratycznych, zwłaszcza w odniesieniu do wolności wypowiedzi i zgromadzeń.

4.3.3 Na niektórych chińskich uczelniach wyższych powstały już ośrodki badań nad prawami człowieka, m.in. na CUPL (Chinese University of Political Science and Law), gdzie znajduje się założona i kierowana wspólnie przez UE i Chińską Republikę Ludową EU-China Law School. Na wydziale prawa Uniwersytetu Renmin prawa człowieka są wykładane w ramach podstawowych zajęć studentów prawa. Jednocześnie poprzez publikacje, występy gościnne oraz praktyki wspiera się współpracę z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu.

⁽¹³⁾ Zob. dr Yiyi LU „The Rise of Dependent Autonomy”.

5. Uwagi końcowe

5.1 Rozwijanie już istniejących oraz tworzenie nowych struktur dialogu między obiema stronami w ramach Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego jest zdaniem Komitetu właściwą drogą w kierunku zrozumienia istniejących różnic i działania na rzecz zaufania.

5.2 Trzeba pamiętać, że oba obszary kulturowe „Chiny” i „Europa” (we wszystkich charakterystycznych dla nich przejawach) wykazują, z historycznej perspektywy, spore różnice szczególnie odnośnie do stosunku jednostki do społeczeństwa, a także duże różnice wynikające z systemu politycznego. Dlatego też dialog międzykulturowy powinien odbywać się

w szerokim i twórczym spektrum obejmującym platformy, fora i działania, a uczestniczyć w nim muszą nie tylko oficjalne organy, lecz także specjaliści i przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego. Dialog ten musi opierać się na międzynarodowo uznanych standardach w dziedzinie praw człowieka.

5.3 Stracilibyśmy okazję, jeśli w ramach Roku Dialogu Międzykulturowego UE-Chiny nie udałoby się przekuć konkretnych i trwałych inicjatyw w odpowiednie struktury. Komitet jest gotów, jako instytucjonalna platforma zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w obszarze wspólnotowym, do udziału w kształtowaniu tych struktur i tworzeniu synergii.

Bruksela, 13 grudnia 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON
